

Kunskap till praktik

Utveckling av missbruks- och beroendevården

Utveckling av missbruks- och beroendevården

”Kunskap till praktik” är ett utvecklingsarbete som startade i maj 2008 inom Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Det syftar till att förbättra den svenska missbruks- och beroendevården. Målet är att alla brukare ska få bästa möjliga vård. Utgångspunkten är Socialstyrelsens nationella riktlinjer som beskriver vilka behandlings- och rehabiliteringsinsatser som har störst medicinsk, social och ekonomisk effekt.

”Kunskap till praktik” är resultatet av en överenskommelse mellan regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting där SKL har åtagit sig att ta tillvara och utveckla den kompetens som finns lokalt och regionalt och att främja utvecklingen av en mer långsiktig struktur för att sprida kunskap. Den bärande idén i överenskommelsen är att kommuner och landsting ska ta ett gemensamt ansvar för missbruks- och beroendevården.

Arbetet går i stora drag ut på två saker

1. att utveckla ett kvalificerat stöd för kommuner och landsting/regioner genom
 - att bidra till utvecklingen av en struktur för samverkan på nationell, regional och lokal nivå och ett samspel mellan nivåerna
 - att utbilda och informera praktiker, chefer och politiker om vilka metoder och arbetssätt som har bäst effekt
 - att stödja kommuner och landsting i förändringsarbetet
2. att utveckla en organisatorisk struktur för erfarenhetsutbyte och samverkan mellan kommuner, landsting, lokala FoU-enheter, högskolor och universitet

Enligt en kartläggning som Sveriges Kommuner och Landsting lät göra under början av 2008 framförde kommuner och landsting/regioner önskemål om stöd i kompetensutveckling för olika yrkesgrupper inom missbruks- och beroendevården. Utredningen visade på ett gap mellan de arbetsformer som bedrevs då och de som slås fast i de nationella riktlinjerna.

Det här vill vi uppnå!

Målet för utvecklingsarbetet är att alla som är i behov av missbruks- och beroendevård ska få så högkvalitativ och effektiv behandling/rehabilitering som möjligt.

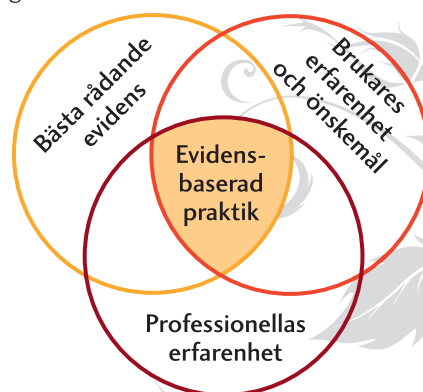
”Kunskap till praktik” kommer tillsammans med kommuner och landsting/regioner att arbeta för:

- att utveckla vårdkedjan så att nödvändiga behandlings- och rehabiliteringsinsatser kan erbjudas på lokal nivå
- att all personal har kompetens att utföra sina arbetsuppgifter i enlighet med befintlig kunskap, bland annat de nationella riktlinjerna
- att ansvarsfördelningen mellan socialtjänst, primärvård, beroendevård och psykiatri blir tydlig
- att samverkan mellan de olika aktörerna förbättras
- att brukarinflytandet förstärks

Evidensbaserad praktik

”Kunskap till praktik” ska tillsammans med kommuner och landsting/regioner sprida och implementera evidensbaserad kunskap och utveckla evidensbaserad praktik. För att utveckla evidensbaserad praktik måste nedanstående tre kompetenser vägas samman

- bästa tillgängliga vetenskapliga kunskap
- brukarnas erfarenheter och önskemål
- professionell erfarenhet och yrkeskunskap

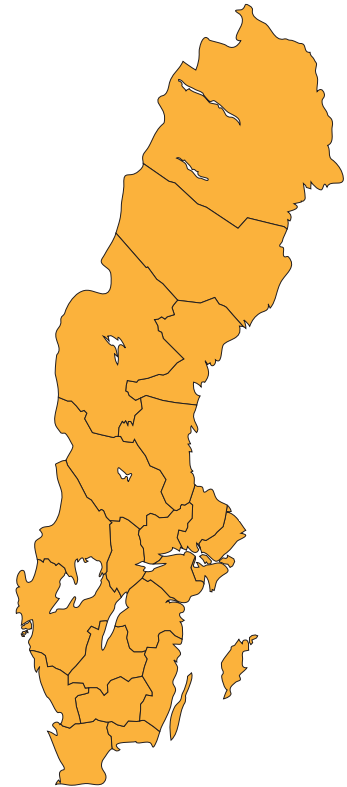

Hur ska implementeringen gå till?

Överenskommelser med alla 21 län

För att riktlinjerna ska kunna omsättas i praktiken krävs samarbete mellan den nationella, regionala och lokala nivån. Sveriges Kommuner och Landsting har träffat överenskommelser med kommunförbund/regionförbund och landsting/regioner i 13 län under 2008 – sju län i september och sex län i december. Överenskommelser träffas med resterande åtta län i september 2009.

De sju län som Kunskap till praktik inledde samarbetet med i september 2008 var Dalarna, Norrbotten, Skåne, Stockholm, Uppsala, Västra Götaland och Örebro. Dessa har i sin tur att träffa överenskommelser med ett antal kommuner tillsammans med lokal hälso- och sjukvård i respektive län. De sex län som vi träffade överenskommelser med i december 2008 var, Gävleborg, Jönköping, Värmland, Västerbotten, Västmanland och Östergötland. De län som återstår och som vi inleder ett samarbete med i september 2009 är Blekinge, Gotland, Halland, Jämtland, Kalmar, Kronoberg, Södermanland och Västernorrland. De län vi först inledde samarbetet med har i sin tur engagerat ca 100 kommuner i Kunskap till praktik.

I överenskommelsen åtar sig SKL

- att sprida kunskap, erfarenheter och konkreta verktyg för implementering av riktlinjerna
- att stödja de regionala aktörerna i planering, genomförande och uppföljning
- att ge ekonomiskt stöd bland annat för en processledare eller kompetensstödjare på länsnivå

De regionala parterna åtar sig

- att tillsätta en styrgrupp med chefstjänstemän från socialtjänst och hälso- och sjukvård
- att styrgruppen utvecklar samverkan även med andra aktörer, bland andra Kriminalvården, Länsstyrelsen och Statens institutionsstyrelse
- att ta initiativ till att utarbeta ett gemensamt styrdokument för kommuner och landsting där de olika aktörernas ansvar tydliggörs
- att i dialog med kommuner och landsting bygga upp liknande styrgrupper på lokal nivå
- att träffa skriftliga överenskommelser med omkring en tredjedel av kommunerna i länet, i samverkan med hälso- och sjukvård på lokal nivå, om bland annat processtöd i utvecklingsarbetet och kompetensutveckling av politiker, chefstjänstemän och handläggare inom både kommuner och landsting
- att på olika sätt stödja förändringsarbetet och implementeringen av riktlinjerna på lokal nivå
- att stödja systematisk dokumentation och system för uppföljning av insatserna på lokal nivå

De kommunala parterna åtar sig

- att tillsätta en styrgrupp på lokal nivå i vilken chefstjänstemän från socialtjänst och hälso- och sjukvård på lokal nivå ingår
- att initiera arbetet med en gemensam samverkansöverenskommelse som tydliggör vårdkedjan, de olika aktörernas ansvar och hur samverkan ska organiseras
- att personalen inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården tillsammans reflekterar över vilken verksamhet som bedrivs och vad som borde utvecklas i relation till de nationella riktlinjerna och annan befintlig kunskap
- att prioritera förbättringsområden och förankra dem
- att fortbilda personal, utbilda chefer och politiker samt implementera arbetssätt och metoder inom förbättringsområdena i den reguljära verksamheten
- att parterna utvecklar ett system för dokumentation och uppföljning
- att parterna beaktar riktlinjerna när de upphandlar behandlingsinstitutioner
- att samverkan utvecklas även med andra aktörer, bland andra Kriminalvården, Statens institutionsstyrelse och brukarorganisationer

Utbildningar

Till de som arbetar inom missbruks- och beroendevården i de utvalda länen kommer "Kunskap till praktik" att erbjuda utbildningar inom ett antal områden, till exempel:

- implementeringsmetodik
- processledning
- fortbildning av politiker och chefer
- utbildning av utbildare i screening- och bedömningsinstrument som till exempel AUDIT, DUDIT, ASI och ADAD
- utbildning av utbildare i Bemötande inom missbruk- och beroendevården med MI-metodik
- utbildning av utbildare i samordnad vårdplan och i återfallsprevention
- nationell baskurs i riskbruk, missbruk och beroende - kunskap till praktik

Brukarråd

För att bidra till att stärka brukarinflytandet genomfördes inledningsvis en hearing med brukarorganisationer. Som ett resultat av hearingen och för att ytterligare stärka evidensen i det praktiska arbetet har "Kunskap till praktik" inrättat ett brukarråd som kan bidra med idéer och insatser. Syftet med brukarrådet är att bidra till att brukarnas erfarenheter och önskemål tillvaratas vid val av behandling, revision och utveckling av verksamheter inom missbruks- och beroendevården. Målet är att hitta konkreta former för att stärka brukarinflytandet i vården.

Expertgrupp

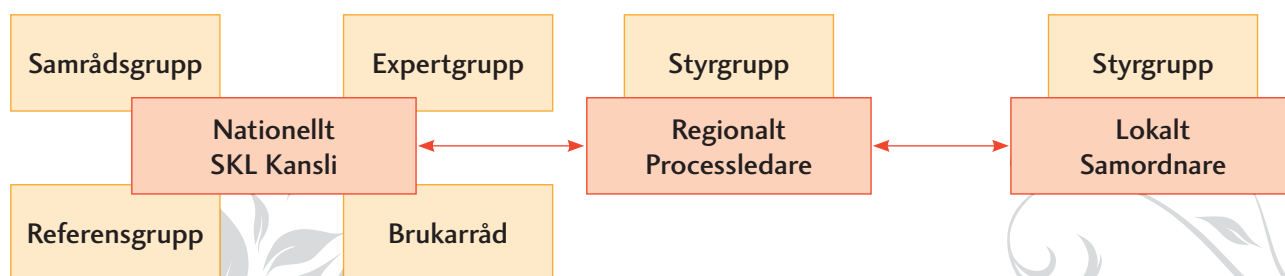
För att ge kommuner och landsting det stöd de behöver för utveckling av missbruks- och beroendevården har även en expertgrupp med forskare och praktiker tillsatts. Deras uppgift var inledningsvis att ta fram två fortbildningsplaner – en som ska genomföras länsvis i kommuner och landsting/regioner och en kursplan för högskolor och universitet.

Arbetet har inledningsvis haft fokus på den fortbildning som huvudmännen på länsplanet kan erbjuda. En nationell baskurs har utarbetats – Riskbruk, missbruk och beroende – för alla yrkesgrupper som kommer i kontakt med riskbruk, missbruk och beroende. Den omfattar fyra dagar och en pilotutbildning genomförs i Norrbotten innan den sprids till alla län. En fördjupad fortbildning håller även på att utarbetas.

Webbplats och nyhetsbrev

För att göra kunskap och metoder tillgängliga för alla som arbetar i missbruks- och beroendevården har "Kunskap till praktik" startat en webbplats. Adressen är www.skl.se/kunskaptillpraktik. Via hemsidan kan man bland annat prenumerera på vårt elektroniska nyhetsbrev.

Samarbete mellan alla nivåer

Nationellt

”Kunskap till praktik” leds av en projektchef som tillsammans med en processledare, en kommunikatör, en utredningssekreterare och en projektadministratör utgör projektkansliet på Sveriges Kommuner och Landsting. Till projektet finns fyra grupper knutna, en nationell samrådsgrupp, en nationell referensgrupp, en grupp med experter och ett brukarråd.

Den nationella samrådsgruppen har till uppgift att ta ställning till olika vägval i utvecklingsarbetet, att diskutera olika aktörers roller och informera varandra om olika insatser. I gruppen sitter representanter, som representerar både hälso- och sjukvård och socialtjänst, för Socialdepartementet, Socialstyrelsen, Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete (IMS) och Sveriges Kommuner och Landsting.

Den nationella referensgruppens roll är att diskutera mer konkreta frågor, utbyta erfarenheter och stödja samverkan på lokal nivå. Referensgruppen består av representanter från Socialstyrelsen, Kriminalvården, Statens institutionsstyrelse och Statens folkhälsoinstitut.

Gruppen med experter består av både forskare och praktiker inom missbruks- och beroendevården. Deras roll är inledningsvis att utarbeta utbildningsplaner. Brukarrådet består av representanter från brukarorganisationer. Deras roll blir främst att bidra till att stärka brukarinflytandet.

Regionalt

På länsplanet ska det finnas en styrgrupp bestående av chefstjänstemän från socialtjänst och hälso- och sjukvård som utvecklar samverkan med andra regionala och lokala aktörer, till exempel Länsstyrelsen, Kriminalvården och Statens institutionsstyrelse. På regional nivå utarbetar de ett styrdokument i vilket de tydliggör de olika aktörernas ansvar. Utvecklingsarbetet genomförs av en eller flera processledare och metodstödare. De träffar skriftliga överenskommelser med de kommuner tillsammans med hälso- och sjukvård lokalt som vill delta i utvecklingsarbetet. Dessutom driver de utvecklingsprocesser i de kommuner tillsammans med lokal hälso- och sjukvård som deltar, det vill säga stödjer dem när det gäller att komma fram till förbättringsområden i relation till de nationella riktlinjerna och annan befintlig kunskap.

Lokalt

I utvecklingskommunerna ska det också finnas en styrgrupp med chefstjänstemän från socialtjänst och hälso- och sjukvård. Utvecklingsarbetet på lokal nivå drivs av en eller flera samordnare med tydliga mandat. De går tillsammans igenom hur deras målgrupper ser ut, vilken verksamhet de bedriver, hur de samverkar och vad de saknar. Därefter prioriterar de förbättringsområden. När förbättringsområdena är förankrade är det dags att utbilda den personal som behövs för att förstärka insatserna och utarbeta en plan för förändringsarbetet inom de prioriterade områdena.

Utvärdering

Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete (IMS) har fått i uppdrag att tillsammans med regeringen och SKL ta fram en plan för extern utvärdering av ”Kunskap till praktik”. Utvärderingen ska ge kunskap om implementeringsprocessen och vad som främjar respektive försvårar för organisationer att omsätta nya metoder och arbetssätt i sin praktiska verksamhet. Utvärderingen ska även ge kunskap om effekterna av överenskommelsen som underlag för fortsatta initiativ.

Uppdraget att ta fram en plan för utvärdering har gått till Lunds universitet och leds av professor Mats Fridell och universitetslektor Robert Holmberg. Utvärderarna kommer att titta på de överenskommelser SKL har träffat med huvudmännen på länsplanet, det processtödet och den fortbildning

som erbjuds, lokala implementeringsaktiviteter, tidigare erfarenheter, lokala förutsättningar, resurstilldelning och hur de utvecklar evidensbaserad praktik. De kommer även belysa i vilken utsträckning de behandlingsmetoder som erbjuds uppfyller de fyra grundläggande kraven från SBU-rapporten 2003, det vill säga om de

- fokuserar på missbruket i metodiken
- att interventionerna levereras med tillräckligt hög struktur
- pågår under tillräckligt lång tid för att få effekt
- vid samsjuklighet samtidigt behandlar både de psykiska störningarna och missbruket

Deltagande kommuner och landsting ska utvärdera och kvalitetssäkra det egna utvecklingsarbetet.

Framtiden

Målet för "Kunskap till praktik" är att verksamheten ska fortsätta även under 2010 och lägga grunden för ett långsiktigt stöd till kommuner och landsting/regioner. Vid 2010 års utgång ska samtliga län i Sverige ha påbörjat uppbyggnaden av ett kvalificerat stöd för kommuner och landsting när det gäller utvecklingen av missbruks- och beroendevården.

Socialstyrelsens riktlinjer

De nationella riktlinjerna för missbruks- och beroendevården ges ut av Socialstyrelsen och vänder sig både till kommunernas socialtjänst och till hälso- och sjukvårdens primärvård, psykiatri och beroendevård. Riktlinjerna innehåller kunskap om vilka metoder och tekniker som är mest effektiva, både ur den enskildes synvinkel och ur ett samhällsekonomiskt perspektiv.

Mer om de nationella riktlinjerna går att läsa på Socialstyrelsens hemsida, www.socialstyrelsen.se

Gunborg Brännström, projektchef...

"Kunskap till praktik" betonar att de insatser som ges till klienter och patienter ska vara kunskaps- och evidensbaserade. Vad lägger du i de begreppen?

Evidensbaserade metoder är de metoder som har ett vetenskapligt stöd. Men för att utveckla evidensbaserad praktik krävs att man väger samman forskningsresultat med brukarnas erfarenheter och önskemål och praktikerens erfarenheter och yrkeskunskap.

...vad krävs för att de nationella riktlinjerna ska kunna implementeras på lokal nivå?

Att det är de lokala behoven som styr utvecklingsarbetet. Rent organisatoriskt ska utvecklingslänen tillsätta en styrgrupp med chefer från socialtjänst och hälso- och sjukvård. Styrgruppens roll blir att först diskutera, reflektera och planera hur de kan förbättra verksamheten. Det är särskilt viktigt att se till att vårdkedjan innehåller alla relevanta delar och att det finns samordnare med ett tydligt mandat i de organisationer som ska utvecklas. Utbildning av personal i bemötande, utbildning av chefer och politiker i hur de kan stödja utveckling och uppföljning av verksamheter är centrala inslag för att förändringsarbetet ska ge resultat.

Har du några frågor?

Mer information om "Kunskap till praktik" finns på vår webbplats, www.skl.se/kunskaptillpraktik. Det går också bra att kontakta oss via telefon, e-post, vanlig post eller fax.

GUNBORG BRÄNNSTRÖM, PROJEKTCHEF

Tfn: 0704-84 32 54

E-post: gunborg.brannstrom@skl.se

KRISTINA ÖBERG ÖSTERGREN, PROCESSLEDARE

Tfn: 08-452 76 85

E-post: kristina.oberg.ostergren@skl.se

ANN GOTTING-VEIDE, UTREDNINGSSEKRETERARE

Tfn: 070-542 89 12

E-post: ann.gotting-veide@skl.se

BERIT LUNDBERG, PROJEKTADMINISTRATÖR

Tfn: 08 - 452 77 27

E-post: berit.lundberg@skl.se

Fax: 08 - 452 72 27

Postadress:

Sveriges Kommuner och Landsting
Avdelningen för vård och omsorg
118 82 Stockholm

118 82 Stockholm, Besök Hornsgatan 20
Tfn 08-452 70 00, Fax 08-452 70 50
info@skl.se, www.skl.se

